

Zelený kruh o.s.
Lublaňská 18, 120 00, Praha 2
tel.: (+420) 222 517 143, (+420) 222 518 320
mob.tel: 776 600 333
fax: (+420) 222 518 319
<http://www.zelenykruh.cz>

Připomínky do diskuse k věcnému zaměření Aktualizace udržitelného rozvoje ČR

Zelený kruh, asociace ekologických nevládních organizací, Vám předkládá připomínky a odpovědi na dílčí otázky v rámci diskuse k věcnému zaměření Aktualizace udržitelného rozvoje ČR. Zelený kruh se společně se sdružením Hnutí Duha v minulosti účastnily řady debat Rady vlády pro udržitelný rozvoj o aktualizaci Strategie. Současné připomínky byly zpracovány s přihlédnutím na již dříve formulovaný komentář k návrhu Strategie udržitelného rozvoje ČR z května 2007 (připomínky ke koncepci Strategie), předloženého Radě vlády pro udržitelný rozvoj Zeleným kruhem a Hnutí Duha (viz příloha č. 1). Celý text je rovněž k dispozici v elektronické podobě na: <http://www.zelenykruh.cz/cz/legislativni-centrum/zakony-a-temata/strategie-udrzitelneho-rozvoje-ceske-republiky/>.

Předložený materiál nazvaný „Aktualizace strategie udržitelného rozvoje ČR – Úvodní teze“ považuje Zelený kruh za dobře propracovaný materiál, jenž víceméně komplexně definuje základní teze strategie Aktualizace ČR (uvádí základní definice udržitelného rozvoje z různých pohledů a přístupů; popisuje principy a zásady pro formulaci strategie a strategické vize, či nabízí návrh strategické vize udržitelného rozvoje ČR k horizontu 2030). V počáteční fázi procesu Aktualizace SUR ČR lze tento dokument skutečně vnímat jako klíčový a nezbytný pro udržení věcného zaměření Aktualizace.

První připomínkou k předloženému podkladu by mohl být pohled na vzájemný vztah tří zmiňovaných pilířů – ekonomického, sociálního a environmentálního. Jednou z metod při formulování trvale udržitelného rozvoje je vyrovnávání jejich vzájemných vztahů bez toho, aby kterýkoliv z pilířů měl prioritní postavení.

Z našeho pohledu ale považujeme za šťastnější vycházet z druhé možné metody – environmentální pilíř je v hierarchicky vyšším postavení, protože ekonomický i sociální rozvoj jsou jím limitovány. A to z následujících důvodů: existují způsoby zvyšování efektivity ekonomiky, nebo sociální soudržnosti, neexistují ale žádné známe prostředky ke zvýšení množství zdrojů, které nám poskytuje životní prostředí (max. je lze efektivněji využívat). Omezené množství přírodních zdrojů je tak jasným limitujícím a nezměnitelným faktorem pro zbylé dva pilíře, staví jim nepřekročitelnou bariéru, a proto by na něj měl být kladen zvláštní zřetel.

Konkrétní připomínky Zeleného kruhu jsou blížeji rozpracovány v rámci položených otázek (viz níže):

ad 1) Je navržená vize udržitelného rozvoje ČR dle Vašeho názoru úplná – pokud ne, co byste doplnil/a?

Domníváme se, že by bylo vhodné formulovat zastřešující politickou vizi Strategie udržitelného rozvoje, jako např. „dlouhodobá rovnováha mezi pilíři“ nebo „dlouhodobý rozvoj ČR v rámci daných environmentálních limitů“. Mělo by jít o politicky progresivní a odvážnou vizi, kterou ale nutně musí zformulovat političtí představitelé. Tato vize by pak měla přesahovat rámec jednoho volebního období a měla by být pozitivně vnímaná napříč politickým spektrem.

Souhlasíme, že je nezbytné zodpovědět a zohlednit další zásadní otázky zmíněné v podkapitole „Návrh strategické vize udržitelného rozvoje ČR k horizontu 2030, s. 9“. Jde však o otázky, které nejdou řešit bez účasti politické reprezentace, proto by měly být stanoveny formou zadání. Politicky definovaným cílem bude udržitelný rozvoj. Pokud jedním z cílů je dosažení rovnováhy mezi pilíři nebo rozvoje v rámci daných environmentálních limitů, považujeme za důležité nestavět dané otázky buď a nebo, ale spíše mezi nimi hledat rovnováhu např. při zajištění určité úrovně jistot současně poskytnout prostor pro rozvoj příležitostí; stejně tak by dokument měl poskytnout prostor pro naše chování, v případě nadstandárního ekonomického růstu v EU bychom měli být schopni reagovat i nadstandartní ochranou v oblasti environmentálního pilíře.

Strategická vize opomíjí v dílčích pohledech občanskou společnost a kritickou veřejnou debatu.

ad 2) Které priority a klíčová témata udržitelného rozvoje ČR by měly být do Aktualizace zahrnuty?

Obecně lze říci, že v podkladovém dokumentu „Úvodní teze“ jsou zahrnuta všechna klíčová témata, nicméně v tuto chvíli postrádáme jejich **prioritizaci**. Zelený kruh vítá doplnění analytické části dokumentu, ze které při podrobném zpracování dílčích analýz bude možné přesně formulovat klíčové otázky a prioritní oblasti, na které se následně SUR zaměří. Podle názoru Zeleného kruhu by mělo být vybráno několik klíčových problémů (na základě prioritizace klíčových témat), které by byly podrobněji popsány s využitím vypovídajících údajů (grafy, tabulky, analýzy). Z nich by následně měly vycházet konkrétní cíle a priority, které by měly být již konkretizovány a podrobně zpracovány (včetně zahrnutí konkrétních představ o prioritních opatřeních). Cíle a priority by měly respektovat dané environmentální limity, které mohou být ovlivněny např. mírou poznání, či nových poznatků.

V dokumentu SUR by neměly chybět mj. následující priority (ad hoc, nepodložené žádnou analýzou):

- udržitelné využití území (územní plánování – doprava; podoba krajiny; využívání přírodních zdrojů; výstavba nových sídlišť, obchodních center, atd.)
- podpora vědy, výzkumu, inovací (široce pojaté, nejen zaměřené na průmysl) a celoživotní vzdělávání,
- z hlediska ekonomiky/energetiky investice do úspor a inovací v oblasti obnovitelných zdrojů, snížení emisí oxidu uhličitého
- podpora rozvoje občanské společnosti – soudržnost společnosti, a řada jiných.

Zelený kruh považuje za nutné stanovit **dlouho, středně a krátkodobé cíle SUR ČR**, tak jako udržení indikátorů jejich plnění, které byly v minulosti stanoveny. Koncepční

připomínky ke stanovení priorit a indikátorům byly zpracovány ve společném komentáři Zeleného kruhu a Hnutí duha, který najdete v příloženém dokumentu.

ad 3) Které vnější vlivy by měly být zohledněny při definování vize a priorit udržitelného rozvoje ČR (tj. např. vývoj v oblasti cen ropy, další směřování EU atd.)?

Zelený kruh považuje za důležité, aby byly brány v potaz postoje významných světových hráčů, jako jsou USA, EU, Čína, Indie, Rusko atd., a to zejména v oblasti přístupu k ochraně životního prostředí a energetické politiky. Zároveň při aktualizaci SUR je důležité zohlednit demografický vývoj ČR, včetně migračních vln (možné socio-environmentální dopady migrace).

ad 4) Která významná rozhodnutí by Aktualizace měla navrhnout?

Jak uvádíme v bodě jedna, Aktualizace by měla obsahovat progresivní politickou vizi, která by byla podporovaná napříč politickým spektrem a volebními obdobími.

ad 5) Jaké reálné dopady od aktualizovaného dokumentu očekáváte?

Reálnost dopadů aktualizovaného dokumentu úzce souvisí s úrovní jeho implementace/konkrétnosti, definováním jednotlivých implementačních a aplikačních nástrojů. Je nezbytné, aby v praxi sloužila jako rámec pro tvorbu koncepčních dokumentů a posléze dílčích opatření (legislativy atd.). Již v dřívějším komentáři k SUR poukazoval Zelený kruh společně s Hnutím Duha na nutnost dopracování kapitoly „Implementace“ s využitím kapitol „Financování“ a „Monitoring a aktualizace“, včetně zapracování popisu odpovědností za naplňování strategie, úlohy a odpovědností Rady vlády pro SUR, vazby na resorty apod.

ad 6) Jaká jsou Vaše doporučení z hlediska procedurální přípravy Aktualizace (tj. např. které subjekty – osoby, organizace či instituce – přizvat ke zpracování Aktualizace atd.).

Zelený kruh, jakožto asociace ekologických nevládních organizací, je ochoten i nadále se zapojovat do procesu „Aktualizace SUR ČR“.

V Praze 25. června 2008

Kontaktní osoby:

- Kateřina Ptáčková, ředitelka Zeleného kruhu, katerina.ptackova@zelenykruh.cz
- Renata Adamová, koordinátora oborové platformy Zeleného kruhu, renata.adamova@zelenykruh.cz,
- Petra Humlíčková, koordinátora legislativního centra Zeleného kruhu, petra.humlickova@zelenykruh.cz

Příloha: Komentář ke koncepci Strategie udržitelného rozvoje ČR z května 2007 zpracované Zeleným kruhem a Hnutím Duha

Strategie udržitelného rozvoje České republiky

Obnovená Strategie udržitelného rozvoje České republiky: komentář Zeleného kruhu a Hnutí DUHA k návrhu z května 2007

1. Úvod

Hnutí DUHA a Zelený kruh se účastnily již předchozích debat Rady vlády pro udržitelný rozvoj o aktualizaci Strategie. Proto se zde omezujeme na stručnější komentář a odkazujeme na předchozí vyjádření.

V této fázi se soustředíme na připomínkování koncepce strategie. Záměrně proto nepřipomínkujeme dílčí body textu, jakkoli by některé poznámky k nim byly na místě. Domníváme se však, že debatovat o konkrétních formulacích je v této fázi prací předčasné.

Obě organizace jsou ovšem připraveny asistovat při sestavování koncepčně jinak pojatého textu.

2. Koncepční pojetí Strategie

Vítáme, že návrh Strategie prakticky rozrušuje striktní dělení textu do kapitol podle tzv. pilířů, které někdy implikovalo jejich vzájemné soupeření. Ovšem předložená varianta místy sklouzává ještě dál a naznačuje tematické rozdělení podle resortních hranic. Ilustrativním příkladem je kapitola 2.9 (Zemědělství a lesnictví). Proč by měla být samostatná a nepatří do kapitoly Řízení přírodních zdrojů (kapitola 2.5)? Protože zemědělství a lesnictví spadá pod ministerstvo zemědělství, zatímco kapitola pojednávající o přírodních zdrojích reflektuje hlavně kompetence MŽP?

Navíc se mnohé kapitoly evidentně překrývají a nejsou příliš vzájemně koordinovány. Lesnictví, které se objevuje v obou citovaných kapitolách, je ilustrativním příkladem. Podobně energetiku řeší samostatná kapitola (2.8, včetně klimatu), ale rovněž kapitola 2.6 (Udržitelná výroba a spotřeba).

V této části proto shrnujeme koncepční připomínky a připojujeme návrh možného řešení.

2.1. Doplnit analytickou část

Revidovaná SUR nevzniká na zelené louce. Je třeba doplnit analytickou část, která vyjde ze zpracovaných situačních zpráv. Na základě této analýzy je možné formulovat klíčové problémy a stanovit prioritní oblasti, na které se revidovaná SUR zaměří. Součástí analytické části by měl být také popis vazeb na stávající hlavní strategické dokumenty, které se k tématům SUR vztahují. Vycházíme z toho, že smyslem strategie je mimo jiné napomoci efektivněji řídit průřezová témata, která spadají dle kompetenčního zákona do více resortů, či se řeší na různých úrovních veřejné správy (centrální úroveň – kraje)

2.2. Přístup k počtu a zpracování dílčích témat

Základním nedostatkem návrhu Strategie je podle názoru Zeleného kruhu a Hnutí DUHA jeho koncepční pojetí. Text se zabývá mimořádně širokým spektrem dílčích témat, včetně relativně podružných, namísto aby se soustředil na omezený počet strategických priorit. Snaží se být vyčerpávající na úkor tahu na branku, čtivosti a srozumitelnosti. Zpracování jednotlivých problémů se potom nutně omezuje pouze na letmé a vágně formulované zmínky.

Předložený dokument doplněný o analytickou část však považujeme za dobrý podklad pro formulaci strategických priorit. Na dopracování analytické části a formulaci 5 –7 strategických priorit by se nyní měl soustředit zpracovatelský tým a až poté rozpracovat jednotlivé strategické priority podrobněji.

Efektivnější (čtivější, srozumitelnější a ilustrativnější) by patrně bylo v každé oblasti vybrat několik klíčových problémů či trendů, popsat je každý řádově půl až jednou stranou textu s vypovídajícími údaji včetně stručné analýzy, občas připojit zajímavý, ilustrující graf nebo tabulku, a posléze v podobném rozsahu navrhnout a krátce popsat cíle, včetně hrubé představy o omezeném počtu prioritních opatření.

Text by potom byl podstatně věcnější a obsažnější, čtivější i srozumitelnější. Dílčí témata by skutečně propracovával, nikoli pouze letmo zmiňoval.

Například jen v kapitole Řízení přírodních zdrojů (kap. 2.5, str. 18–22) návrh Strategie má 9 cílů a v opatřeních se posléze věnuje 40 problémovým okruhům. Většinu z nich řeší jedním, dvěma či třemi souvětími. Obsažnosti i věcnosti textu by prospělo, kdyby se omezil na řádově pět až sedm témat a ta posléze propracoval. Strategie celá má 23 strategických cílů.

Výsledkem snahy zabývat se vším je také nevyrovnanost témat. Řešení zásadního fenoménu korupce dostalo v kapitole 2.12.3 pouhých dvanáct slov včetně předložek a spojek, zatímco využití brownfields (kap. 2.5.4) asi o polovinu větší prostor. Brownfields jsou nesporně závažné téma, přesto však pro českou společnost evidentně méně důležité než korupce. Tyto rozdíly ovšem nejsou způsobeny reálně větším či menším důrazem kladeným na tato témata, nýbrž náhodnými odlišnostmi, když každému z nich je věnováno prakticky pár slov, nanejvýše vět.

2.3. Doplnit kapitolu „Implementace“

Dopracovat kapitolu „Implementace“, (jak se bude se SUR dále pracovat) – s využitím kapitol „Financování“ a „Monitoring a aktualizace“, včetně popisu odpovědností za naplňování strategie, úlohy a odpovědností Rady vlády pro UR, vazby na resorty apod.

2.4. Úvodní kapitola

Samostatnou koncepční poznámku zaslouží úvodní kapitola. Měla by vysvětlit, co ještě vedle mezinárodních závazků motivuje vládu k přijetí nějaké strategie udržitelného rozvoje. Takto působí dojmem, že účelem Strategie je, aby se Česká republika v OECD nestyděla a aby se na naši delegaci na summitech OSN nedívali skrz prsty. Měla by vysvětlit reálné, nikoli jen formální přínosy trvalé udržitelnosti a formulovat, co se od předložené SUR očekává.

2.5. Strategie řídí dílčí koncepce – nebo naopak?

Usnesení vlády, kterým byla v prosinci 2004 přijata dosavadní Strategie, ukládá „členům vlády a vedoucím ostatních ústředních správních úřadů, aby při zpracování koncepčních dokumentů vycházeli ze Strategie“.

Navrhovaná aktualizace však často činí opak. Namísto aby vytvářela rámec pro tvorbu dalších koncepcí a posléze dílčích opatření (legislativy atd.), naopak shrnuje existující politiky, postoje resortů atd. Exemplárním příkladem je věta v kapitole 2.9.3, která popisuje dílčí cíle v lesnictví a zemědělství: „Další dílčí cíle budou doplněny podle připravovaného Národního lesnického programu do konce května 2007.“ Takže koncepční dokument

nevychází ze Strategie, ale naopak Strategie vychází z koncepčního dokumentu? Podobných, jakkoli ne tak explicitně formulovaných míst je v textu více.

2.6. Návrh řešení

Zelený kruh a Hnutí DUHA doporučují problém řešit následujícími kroky:

- Doplnit analytickou část.*
- Zformulovat omezený výčet strategických priorit. Dle těchto prioritních oblastí upravit strukturu kapitol (například doporučujeme sloučení kapitol 2.5 a 2.9).*
- Ke každé kapitole formulovat jednu nebo tři politické priority a ty rozpracovat. Věnovat jim podrobnější analýzu, navrhnout konkrétní cíle a hlavní opatření, která pomohou jejich splnění.*
- Doplnit kapitolu věnovanou implementaci.*

Mezi prioritní témata by mohly patřit mimo jiné (nejde o vyčerpávající seznam, ale několik ad hoc návrhů):

- kap. 2.1: snížení veřejného dluhu*
- kap. 2.3: důchodová reforma*
- kap. 2.5: snížení materiálové náročnosti společnosti i ekonomiky (spotřeba primárních surovin na obyvatele, HDP);*
- kap. 2.7: snížení zatížení ovzduší automobilovou dopravou ve velkých městech*
- kap. 2.8: snížení emisí oxidu uhličitého na obyvatele;*
- kap. 2.8: snížení energetické náročnosti ekonomiky;*
- kap. 2.9: zvýšení retenční schopnosti zemědělské krajiny (včetně obnovy rozptýlené drobné zeleně a mokřadů v zemědělské krajině a snížení zornění zemědělské půdy);*
- kap. 2.9: zlepšení zdravotního stavu lesů a ochrana lesních půd před degradací (zvýšením přirozené druhové skladby lesů, omezením holosečného hospodaření, snížením stavů spárkaté zvěře a zvýšením prostorové a věkové pestrosti porostů).*

Stávající text kapitol po adekvátních úpravách ponechat coby doplňující přehled ostatních témat.

Zelený kruh a Hnutí DUHA jsou připraveny asistovat při výběru priorit a formulaci textů v kapitolách 2.4, 2.5, 2.6, 2.7, 2.8, 2.9, 2.12., 3.1, 3.2, 3.3 a 3.5. Jsme rovněž připraveni připomínkovat stávající texty kapitol, budou-li ve Strategii ponechány coby doplňující přehled ostatních témat.

3. Indikátory

Zelený kruh a Hnutí DUHA považují indikátory za klíčovou část návrhu, přinejmenším stejně významnou jako zbytek Strategie. Věnujeme se jim proto podrobněji.

Klíčovou podmínkou smysluplnosti indikátorů je jejich pravidelné měření a zveřejňování výsledků. Ve Velké Británii strategie udržitelného rozvoje stanovila sadu 19 hlavních a několika desítek vedlejších indikátorů. Vládní Sustainable Development Council a ministerstvo odpovědné za životní prostředí každoročně zhruba v polovině března publikují zprávu s novými výsledky – neoficiálně někdy označovanou za Barometr kvality života. Takto oficiálně zastřešené, pravidelné sadě indikátorů se věnuje značná pozornost.

Pokud by se něco podobného podařilo v České republice, může se diskuse o trvalé udržitelnosti podstatně posunout a získat novou, empirickou rovinu. V podstatě stačí vybrat ve

Strategii vhodnou sadu indikátorů a pověřit některý úřad, aby každý rok pravidelně příslušných několik desítek čísel shromáždil a oficiálně publikoval.

Publikování

Sada indikátorů ve Strategii udržitelného rozvoje byla prvním pokusem o podobný projekt. Ekologické organizace litují, že zatím vážne na banální překážce: kabinet zprávu o indikátorech sice projednává, ale žádná součást vládní exekutivy se nevěnuje jejich publikování. Zprávy jsou vydávány až ex post, coby obsáhlá statistická a hodnotící publikace. Není však podnikán žádný pokus o jejich prezentaci médiím v souvislosti s projednáváním vládou.

Média zprávy o indikátorech prozatím registrovala paradoxně jen kvůli tiskovým zprávám Hnutí DUHA, které obě komentovaly – nikoli zprávami samotnými.

Proto doporučujeme, aby vláda začala s indikátory aktivně pracovat.

Sada indikátorů

Aktualizace Strategie přichází s řadou návrhů na úpravy ve skladbě indikátorů.

Mnohé z navržených úprav jsou k lepšímu a v zásadě zaslouží podporu. Některé dílčí návrhy bychom doporučovali upravit, v několika případech máme jiné komentáře k předloženým změnám.

Základní připomínka je ovšem koncepční. Hnutí DUHA a Zelený kruh považují jakékoli – byť pozitivní – změny v sadě indikátorů na vyloženě nešťastné. Sada byla schválena v roce 2004 společně s dosavadní Strategií. Byla zatím sledována dva roky. Návrh předpokládá, že vznikající časová řada bude přerušena, sada indikátorů razantně pozměněna a sledování prakticky začne znovu. Považujeme za důležité přinejmenším několik let kontinuálně sledovat jednou vytvořenou sadu. Nemusí být nejlepší a třeba má menší nedostatky. V zásadě s ní však lze pracovat. Diskontinuita a výrazné přepracování tuto práci zhatí.

Proto silně doporučujeme zachovat dosavadní sadu indikátorů a její revizi zvážit až po dalších pěti letech.

Pokud se autoři Strategie rozhodnou tohoto doporučení nevyužít a sadu obměnit, Hnutí DUHA a Zelený kruh jsou připraveny připomínkovat navržené změny.